

IDENTITAT I LLENGUA. ANÀLISI D'UNA EXPERIÈNCIA

per Francesc HERNÁNDEZ
i Francesc MERCADÉ

Sociòlegs

REFLEXIONS PRÈVIES

En el context de les identitats col·lectives a Espanya, la diversitat lingüística té un pes fonamental. La llengua és —per exemple— un dels atributs diferenciadors de les anomenades nacionalitats històriques. Però quin és el seu paper en el sentiment de pertinença? Quin sentit té aquesta variable en les definicions d'integració cultural o en la socialització política?

Qualsevol resposta als interrogants anteriors s'ha de circumscriure a una situació geogràfica i a un temps històric determinat. Per exemple, ens sembla un error metodològic —esbiaixat ideològicament— haver introduït la llengua com a variable principal per estudiar el procés d'integració dels immigrants que van arribar a Catalunya durant el domini franquista. Evidentment, el repte de la «integració» se situava aleshores bàsicament en transformacions profundes que canviaven l'àmbit de referència (de pagès a urbà), els espais i ritmes de treball (de l'agrari a l'industrial), les relacions humanes i les pautes de convivència (de família extensa a família nuclear, de l'ampli grup de referència a la disgregació, del poble a la ciutat).

Viure en qualsevol suburbi de la gran ciutat, traslladar-se amb complicats i lents sistemes de transport, tenir llocs de treball que impliquen tasques repetitives i que es desenvolupen en espais tancats, sentir profunds canvis en les referències culturals més generalitzades (secularització, politització, individualisme) i modificar talment l'ús i els costums de la vida quotidiana, eren els canvis fonamentals que vivien les persones que havien marxat dels pobles d'Andalusia o Múrcia (per exemple) per instal·lar-se en un barri marginal de Barcelona.

El contacte dels immigrants amb la cultura autòctona era molt petit,

però el paper de la llengua catalana en «la integració» era pràcticament nul. El català no apareixia més que en moments tangencials i accessoris de la vida quotidiana d'un català d'adopció. Tant el temps de treball com els moments de lleure es desenvolupaven en espais oberts en els quals mai no era necessària la comprensió —i tampoc l'ús— de la llengua pròpia de Catalunya. A les fàbriques, als bars, al cinema, a la televisió es practicava un estricte monolingüisme castellà.

En el curs de les últimes etapes del règim franquista i, sobretot, després de la restauració de la democràcia, l'ús del català ha anat guanyant espais, no solament en la seva utilització, sinó fonamentalment en allò que respecta a la seva definitiva normalització. El reconeixement constitucional de la pluralitat lingüística d'Espanya va més enllà d'una simple constatació, per convertir les altres llengües en patrimoni col·lectiu.

En aquest sentit, a la Catalunya d'ara els usos del català es troben més estesos i han entrat a formar part de tots els àmbits de la convivència quotidiana. L'ensenyament a totes les escoles de la llengua pròpia de Catalunya, l'existència d'un canal de televisió en català (TV3) i la penetració d'aquesta llengua en altres canals (sobretot TV2), així, mateix com l'ús cada cop més sovintejat per part dels altres mitjans de comunicació, ha creat una nova situació lingüística a Catalunya.

LES DADÉS OFICIALS

El tema de la llengua, a Catalunya, és doncs avui un gran factor d'interès per conèixer la realitat i per esbrinar aspectes relacionats amb les identitats col·lectives en el nostre país. La normalització lingüística té la seva màxima expressió en la utilització del català en totes les diferents vessants de la vida quotidiana.

L'últim cens lingüístic elaborat pel Consorci d'Informació i Documentació partint de la informació dels Padrans Municipals de 1986, ha posat de manifest els graus de coneixement del català¹ en l'àmbit de la Comunitat Autònoma de Catalunya (quadre 1). Més d'un 90 % de la població resident a Catalunya entén el català, tot i que només el 64 % el sap parlar, el 60 % el sap llegir i el 31 % és capaç d'escriure'l.

1. Les indicacions que figuren en el Padró Municipal per respondre a aquestes qüestions del coneixement del català especifiquen el següent: *entendre el català* significa tenir capacitat per comprendre una conversa sobre un tema corrent en aquesta llengua; *saber llegir-lo* vol dir comprendre els textos com són els anuncis o notícies del diari; *saber parlar-lo* consisteix a poder mantenir una xerrada en català sobre qüestions no especialitzades; *escriure'l* vol dir saber redactar notes o escriure postals en un català relativament correcte.

Desagregant per províncies aquesta informació, podem constatar una distribució desigual de les dades del cens lingüístic. Barcelona és l'àmbit en el qual el català és menys conegut: un 89 % l'entén, un 60 % el saben parlar, un 58 % el saben llegir i un 30 % el saben escriure. Lleida és la província en la qual el coneixement de la llengua pròpia de Catalunya és més elevat: un 96 % «entenen», un 83 % «parlen», un 72 % «llegeixen» i un 37 % «escriuen»; bastant semblants són les dades d'implantació del català a Girona, que són lleugerament inferiors (en un o dos punts) amb l'excepció del coneixement del català escrit, que és superior en dos punts. Tarragona es troba en un punt intermedi entre Barcelona i les dues províncies que acabem d'esmentar.

De totes maneres, ja comentàvem anteriorment que la normalització lingüística és un procés obert i que, per tant, ha de ser analitzat des d'una perspectiva dinàmica.

Quadre 1
GRAUS DE CONEIXEMENT DEL CATALÀ *

	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona	Total Catalunya
L'entén	89,0	95,1	96,3	92,8	90,3
El sap parlar	59,8	80,1	82,8	72,9	64,0
El sap llegir	58,2	70,7	71,6	à3,7	60,5
El sap escriure	30,1	39,3	37,1	32,0	31,5
No consta	0,3	0,4	0,8	0,4	0,3

* Tant per cent de la població global, més gran de dos anys. Font: Padrons Municipals d'Habitants de 1986.

Quadre 2
EVOLUCIÓ DE LA COMPRESIÓ DEL CATALÀ (1981-1986)*

	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona	Total Catalunya
Comprensió	89,0	95,1	96,3	92,8	90,3
Comprensió 1981	77,1	90,7	91,8	86,0	79,8
Diferència 1986-1981	11,9	4,4	4,5	6,9	10,5

* Tant per cent de població global, més gran de dos anys. Font: Padrons Municipals d'Habitants de 1986.

En el quadre 2 podem observar l'evolució de la comprensió del català entre els cens de 1981 i 1986. El creixement més espectacular (de 12 punts, del 72 % al 89 %), s'ha produït lògicament a Barcelona, que era la província més castellanitzada i en la qual resta encara molt de camp per recórrer. L'àmbit següent en el qual s'han consolidat grans avenços és Tarragona (del 86 % al 93 % de comprensió del català). A continuació resta Girona i Lleida amb petits però significatius avenços superiors al 4 %.

LES DADES PRÒPIES

Ja hem vist com en les dades oficials es desprèn que un 64 % dels catalans parlen el català; de tota manera, segons les dades de l'enquesta, tan sols un 55 % utilitza la llengua pròpia de Catalunya en les seves converses quotidianes.

La informació dels padrons municipals respecte als costums lingüístics de les diferents províncies catalanes també contrasta amb la nostra informació «de primera mà» que confirma i matisa alguns aspectes. En el quadre 3 podem constatar com el castellà és la llengua utilitzada amb més freqüència a Barcelona (52 %). Tot al contrari, la província més «catalanitzada» és Lleida, on quasi el 77 % dels seus habitants parlen habitualment el català. A Girona (72 %) i a Tarragona (67 %) també domina el català com a primera llengua de comunicació.

És important remarcar les diferències que existeixen entre les dades oficials —que es refereixen a coneixements del català— i la informació primària que presentem, que té a veure amb els usos autèntics de la llengua en les situacions de la vida diària. La grandària del municipi és una variable independentment relacionada amb el grau de coneixement del català. Com més petit és el nucli de residència, més gran és l'ús del català entre els seus habitants. En concret —quadre 4— podem constatar que en els municipis més petits de 2.000 habitants, més del 96 % de la població fa servir el català en les seves relacions socials.

Els municipis més castellanitzats són els que tenen entre 50.001 i 100.000 habitants; això pot explicar-se pels processos de desviació de les migracions massives de les grans ciutats cap a nuclis intermedis, que tenen com a resultat el fet de desbordar la seva capacitat d'integració lingüística i cultural. A les poblacions més grans de 100.000 habitants es recupera parcialment l'hàbit de parlar en català.

Si ens referim a la variable edat —quadre 5— podem constatar com les edats més avançades (més grans de 56 anys) tenen un grau superior d'utilització del català. Les edats intermèdies (de 36 a 55 anys) fan servir en més petita proporció la llengua pròpia de Catalunya, segurament perquè és la franja que més ha experimentat la influència dels processos mi-

gratoris. Finalment, les generacions més joves recuperen l'ús de la llengua catalana de forma clara, influïdes per l'ensenyament del català a l'escola i per altres camins de normalització. De tots aquests conjunts de factors que consoliden aquesta tendència positiva destaca el paper dels mitjans de comunicació, en especial la televisió en català.

En el quadre 6 podem observar la lògica relació entre el sentiment d'identitat i els costums lingüístics dels catalans. De tots els entrevistats que parlen habitualment en català, molt pocs (2,5 %) es defineixen com *espanyols*; un altre tant per cent (2,4 %) es consideren *més espanyols que catalans*.

Quadre 3
LLENGUA UTILITZADA AMB MÉS FREQUÈNCIA

	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona	Total Catalunya
Català	45,9	71,9	76,7	67,0	55,5
Castellà	51,7	26,1	21,9	30,2	42,5
N.C.	2,3	2,0	1,4	2,8	2,0
Total	100	100	100	100	100

Font: Enquesta pròpia a la població de Catalunya. Febrer de 1988.

Quadre 4
LLENGUA D'ÚS MÉS FREQUÈNT, SEGONS GRANDÀRIA DEL MUNICIPI

	Fins a 2.000 habitants	De 2.001 a 10.000	De 10.001 a 50.000	De 50.001 a 100.000	Més de 100.000	Total Catalunya
Català	96,2	72,3	52,5	39,5	45,8	55,6
Castella	3,2	25,4	47,0	58,9	51,6	42,5
N.C.	0,6	2,3	0,5	1,6	2,6	2,0
Total	100	100	100	100	100	100

Font: Enquesta pròpia a la població de Catalunya. Febrer de 1988.

Quadre 5
LLENGUA UTILITZADA AMB MÉS FREQUÈNCIA, SEGONS L'EDAT
DELS ENTREVISTATS

	<i>De 18 a 25</i>	<i>De 26 a 35</i>	<i>De 36 a 45</i>	<i>De 46 a 55</i>	<i>De 56 a 65</i>	<i>Més de 65</i>	<i>Total Catalunya</i>
Català	56,3	53,2	43,7	49,6	61,6	68,5	55,6
Castellà	41,0	42,9	54,0	49,6	37,4	30,1	42,4
N.C.	2,4	3,9	2,3	0,8	0,9	1,4	2,0
Total	100	100	100	100	100	100	

Font: Enquesta pròpia a la població de Catalunya. Febrer de 1988.

Quadre 6
LLENGUA D'ÚS MÉS FREQUENT, SEGONS SENTIMENTS D'IDENTITAT

	<i>Espanyol</i>	<i>Més espanyol que català</i>	<i>Tant espanyol com català</i>	<i>Més català que espanyol</i>	<i>Català</i>	<i>Ni català ni espanyol</i>	<i>Total</i>
Català	2,5	2,4	28,4	24,9	41,0	0,7	100
Castellà	32,9	13,5	42,1	5,4	3,7	2,5	100
N.C.	27,6	13,8	31,0	6,9	6,9	13,8	100
T. Catalunya	15,9	7,3	34,3	16,3	24,5	1,8	100

Font: Enquesta pròpia a la població de Catalunya. Febrer de 1989.

Igualment, és interessant esmentar com gairebé un 30 % dels catalanoparlants s'identifiquen a si mateixos com *tan espanyols com catalans*. Per últim, un 2,5 % dels que parlen català se senten *més catalans que espanyols* i un 41 % únicament *catalans*. Ens sembla clar que existeix una relació directa entre el sentiment subjectiu d'identitat i el grau d'utilització del català.

Per últim, ens agradaria destacar la relació existent entre l'ús de la llengua i la posició política. En el *quadre 7* podem comprovar les diferents pràctiques lingüístiques dels entrevistats dissecionades segons el vot decidit el febrer de 1988 respecte a les eleccions autonòmiques de maig del mateix any. Les preferències polítiques tenen una diferent expressió entre els castellanoparlants i els catalanoparlants.

Per una banda l'electorat de CIU fa servir fonamentalment el català en la seva vida quotidiana, i la major part de castellanoparlants que tenien el seu vot decidit optaven pel PSC (PSC-PSOE). El cas més radical és el d'Esquerra Republicana de Catalunya (ERC): aquest partit té gairebé la totalitat dels seus electors situats en la franja dels entrevistats que fan servir el català com la llengua més freqüent.

Concretament de cada cent ciutadans que parlen normalment el català, 11 voten el PSC, 34 CIU, 1 AP, 0,6 el CDS, 3 Iniciativa per Catalunya (IC), 2 ERC.

S'observa doncs una delimitació entre la posició lingüística del vot d'esquerres (PSC i IC) i el comportament en els costums de la llengua dels electors que opten per la dreta nacionalista (CIU). El cas d'ERC, AP i el CS segueix una trajectòria diferent.

Quadre 7

LLENGUA UTILITZADA AMB MÉS FREQUÈNCIA, SEGONS VOT DECIDIT

	PSC(PSC-POSE)	CIU	AP	COS	PSUC	ERC	Altres	Abstenció	NS/NC	Total
Català	10,6	34,2	1,1	0,6	3,3	1,9	1,1	5,8	41,3	100
Castellà	28,3	7,9	3,8	0,3	4,9	0,0	0,6	6,2	47,9	100
N.C.	10,3	13,8	0,0	0,0	6,9	0,0	3,4	3,4	62,1	100
Total										
Catalunya	18,1	22,6	2,2	0,5	4,1	1,1	0,9	5,9	44,5	100

Font: Enquesta pròpia a la població de Catalunya. Febrer de 1989.

LLENGUA I INTEGRACIÓ

Totes aquestes reflexions són el marc d'anàlisi d'una experiència concreta d'integració lingüística que du a terme la Conselleria de Cultura de la Generalitat de Catalunya i que —tal com veurem— ens presenta un escenari que pot ser molt positiu —si s'investiga i es treballa en profunditat— per a la normalització del català.

Concretament, en les pàgines que segueixen analitzarem els canvis d'actitud dels alumnes castellanoparlants que segueixen cursos de català davant la cultura, la llengua i les institucions d'aquest país. Es tracta, doncs, de comprovar si el canvi lingüístic implica modificacions en la mentalitat i en les formes d'integració social.

Tenint en comte «L'experiència socio-lingüística Sender GR 11 1986», aquesta investigació s'orienta cap a l'estudi en profunditat de grups de

control que, el mes de juliol de 1987, van conuiu en plena naturalesa fent una tasca de senyalització de camins de muntanya i acceptant com a condició parlar només en català. La procedència geogràfica distinta i els hàbits lingüístics diferents dels participants van constituir una base apropiada per dur a terme aquesta experiència.

Els camps de treball en els quals es va dur a terme l'experiència que estudiem van ser: Aiguës Tortes, aiguamolls de l'Empordà, Montserrat, el Bergadà, Moixeró-Cadí i la zona volcànica d'Olot. En total, dels 163 joves participants dels Camps de Treball, 55 corresponen al grup (castellanoparlant) analitzat; i tots ells provenien del Barcelonès.

Aquesta iniciativa d'aprenentatge de la llengua i d'integració a Catalunya és promoguda per la Direcció General de Política Lingüística de la Conselleria de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Els camps de treball i d'aprenentatge són organitzats per l'Institut Català de Serveis a la Joventut de la Direcció General de Joventut.

Per assolir els objectius investigadors projectats, va ser necessari dissenyar una metodologia apropiada per conèixer les fites marcades. L'aparent simplicitat del tema amaga una ampla complexitat conceptual, per la multiplicitat de processos que en la realitat intervenen en la seva definició. És per això que aquest camp d'investigació aconsella la utilització conjunta de metodologies quantitatives i qualitatives, portant aquestes últimes el pes fonamental de la recerca.

La finalitat que ens proposem és recollir les opinions i les actituds de les persones interrogades per reconstruir tot l'espectre ideològic i biogràfic d'experiències d'identitat a Catalunya, així com les diverses formes i graus d'integració a la nostra realitat econòmica, cultural i social.

L'OPINIÓ DELS PARTICIPANTS

La informació que presentem a continuació prové de l'anàlisi d'una enquesta exhaustiva, realitzada a la totalitat dels 55 participants a l'experiència dels camps de treball. L'anàlisi d'aquestes dades requereix tres precisions per situar la seva utilitat:

a) Les entrevistes es van realitzar per conèixer les característiques socio-culturals dels nois i noies que participaven a l'experiència.

b) No es donen resultats extrapolables al conjunt de la població de les seves edats, perquè el criteri de selecció no va tenir un caire aleatori.

c) En coincidir la població estudiada amb l'univers estadístic, es poden dissenyar amb precisió els trets més rellevants que s'han de tenir en compte per elaborar la tipologia del treball de camp qualitatiu.

Aquestes precaucions inicials són pertinents per evitar possibles temptacions per treure de context els resultats que s'ofereixen en aquest article.

Al *quadre 1* es pot comprovar com el grup de castellanoparlants és molt homogeni en l'edat, com correspon a l'extracció majoritària dels participants. Aquesta constatació no va paral·lela a la distribució per sexes (*quadre 2*): pràcticament hi ha deu vegades més de nois que de noies (en nombres absoluts només hi van assistir quatre noies). Aquest és un element a corregir en anys posteriors, perquè interessaria comprovar més directament l'efecte que té l'experiència en grups més equivalents.

Quadre 1
EDAT DELS PARTICIPANTS AL CAMP DE TREBALL (%)

Menys de 17 anys	42,6
17 anys	27,8
Més de 17 anys	29,6
Total	100

Font: Enquesta *Identitat i llengua als camps de treball*, 1987.

Quadre 2
SEXE DELS PARTICIPANTS (%)

Home	90,7
Dona	9,3
Total	100

Font: Enquesta *Identitat i llengua als camps de treball*, 1987.

Respecte al lloc d'origen —*quadre 3*— la majoria dels assistents han nascut a Catalunya (87 %) enfront a un 9,3 % de nascuts a la resta d'Espanya. El 3,7 % d'estrangers són fills de pares espanyols, nascuts a fora.

L'origen dels pares (*quadre 4*) posa de manifest la importància del lloc de procedència d'aquesta població immigrada (el 74,1 % és nascuda a la resta d'Espanya). El 13 % són ja naturals de Catalunya, la qual cosa significa que són immigrants de segona generació amb fills catalans.

El nivell d'estudis del cap de família —*quadre 5*— presenta una distribució piramidal, amb una base molt ampla d'estudis primaris o menys (el 48,1 %) i només amb un 3,7 % que han assolit el grau mitjà. És interes-

sant constatar que no hi ha cap resposta que se situï en l'epígraf «d'analfabets» ni «d'estudis de grau superior».

La situació ocupacional dels pares no s'ajusta al que és l'estructura productiva de la societat catalana. Només un 3,8 % dels entrevistats afirmen que els respectius caps de família estan en situació d'atur laboral (*quadre 6*), enfront d'un 90,4 % que treballen.

Quadre 3
LLOC D'ORIGEN DELS PARTICIPANTS

Catalunya	87,0
Resta d'Espanya	9,3
Estranger	3,7
Total	100

Font: Enquesta *Identitat i llengua als camps de treball*, 1987.

Quadre 4
LLOC D'ORIGEN DELS PARES DELS PARTICIPANTS

Catalunya	13,0
Resta d'Espanya	74,1
Matrimoni mixt	13,0
Estranger	0,0
Total	100

Font: Enquesta *Identitat i llengua als camps de treball*, 1987.

Quadre 5
NIVELL D'ESTUDIS DELS PARES (%)

Quasi no sap ni llegir ni escriure	0,0
Primari o menys	48,1
EGB 2n cicle o batxillerat elemental	35,2
Formació professional	9,3
Batxillerat superior o BUP	3,7
Grau mitjà	3,7
Grau superior	0,0
Total	100

Font: Enquesta *Identitat i llengua als camps de treball*, 1987.

Quadre 6
SITUACIÓ OCUPACIONAL DEL CAP DE FAMÍLIA (%)

Actius	90,7
A l'atur (sense subsidi)	1,9
A l'atur (amb subsidi)	1,9
Busca primera ocupació	0,0
Mestressa de casa	1,9
Estudiant	0,0
Jubilat	3,7
Rendista	0,0
Total	100

Font: Enquesta Identitat i llengua als camps de treball, 1987.

SITUACIÓ LINGÜÍSTICA

Per entendre els *quadres 7, 8 i 9* s'ha de tenir en compte que la majoria d'aquests nois i noies provenen d'un Institut de Formació Professional i que ja han estudiat el català a l'escola. És a dir, són de les primeres generacions que han iniciat el procés de normalització lingüística a l'ensenyament.

El domini del català parlat, llegit i escrit és molt elevat, com ho demostren les sumes dels epígrafs («molt bo» i «bo»). És interessant constatar com el català escrit i parlat té els mateixos valors (46,3 %), la qual cosa posa de manifest la idoneïtat d'aquest camp de treball perquè els nois i noies parctiquin i es «deixin anar» en la utilització del català com a instrument de comunicació.

El desnivell entre les dades anteriors i les del *quadre 10* és revelador. El castellà és la llengua habitual en els àmbits de relació més immediata (família, escola, amics) amb una tendència a utilitzar les dues llengües. Aquesta dinàmica es trenca al camp de treball on és més important el català que el castellà, encara que el 61,1 % respon que ambdues llengües.

Respecte a la predisposició lingüística (*quadre 11*), el castellà és la llengua bàsica (davant un castellanoparlant o un desconegut); la situació s'altera fonamentalment quan es tracta d'adreçar-se a un catalanoparlant. El marc de relació del camp de treball —*quadre 12*— modifica aquest panorama. Hi ha un 20,4 % dels assistents que no parlen el català quan s'adrecen a un catalanoparlant. Però es pot comprovar un esforç de parlar el català fins i tot quan s'adrecen a un castellanoparlant (16,7 %) i quan ho fan a un desconegut (31,5 %).

Quadre 7
GRAU DE CONEXEMENT DEL CATALÀ PARLAT DELS PARTICIPANTS (%)

Molt bo	9,3
Bo	37,0
Regular	53,7
Deficient	0,0
Total	100

Font: Enquesta Identitat i llengua als camps de treball, 1987.

Quadre 8
GRAU DE CONEIXEMENT DEL CATALÀ LLEGIT (%)

Molt bo	16,7
Bo	57,4
Regular	25,9
Deficient	0,0
Total	100

Font: Enquesta Identitat i llengua als camps de treball, 1987.

Quadre 9
GRAU DE CONEIXEMENT DEL CATALÀ ESCRIT (%)

Molt bo	5,6
Bo	40,7
Regular	50,0
Deficient	3,7
Total	100

Font: Enquesta Identitat i llengua als camps de treball, 1987.

Quadre 10
LLENGUA UTILITZADA A DIFERENTS ÀMBITS (%)

	Català	Castellà	Ambdues	Total
Familiar (pares, germans)	3,7	94,4	1,9	100
Escolar (classe, pati)	7,5	73,6	18,9	100
Amistats (rel., festes)	0,0	72,2	27,8	100
Al camp de treball	22,2	16,7	61,1	100

Font: Enquesta Identitat i llengua als camps de treball, 1987.

Quadre 11
LLENGUA UTILITZADA EN DIFERENTS SITUACIONS

	Català	Castellà	Ambdues	Total
Adreçant-se a un catalanoparlant	55,6	20,4	24,1	100
Adreçant-se a un castellanoparlant	0,0	100	0,0	100
Adreçant-se a un desconegut	7,4	79,6	13,0	100

Font: Enquesta Identitat i llengua als camps de treball, 1987.

Quadre 12
LLENGUA UTILITZADA AL CAMP DE TREBALL

	Català	Castellà	Ambdues	Total
Adreçant-se a un catalanoparlant	55,6	20,4	24,1	100
Adreçant-se a un castellanoparlant	16,7	74,1	9,3	100
Adreçant-se a un desconegut	31,5	53,7	14,8	100

Font: Enquesta Identitat i llengua als camps de treball, 1987.

És a dir, el marc contextual és un factor important en la modificació dels hàbits lingüístics. Val la pena, en aquest sentit, comparar els dos quadres anteriors.

Al quadre 13 es pot comprovar com més de la meitat dels entrevistats (55,6 %) consideren que el català hauria de ser la llengua més important de Catalunya. La resta d'opinions (44,4 %) s'inclinen per considerar el català i el castellà com igualment importants; ningú no considera el castellà com a llengua principal al nostre país.

Quadre 13
LLENGUA QUE HAURIA DE SER MÉS IMPORTANT A CATALUNYA (%)

Català	55,6
Castellà	0,0
Ambdues	44,4
Total	100

Font: Enquesta *Identitat i llengua als camps de treball*, 1987.

Quadre 14
VALORACIÓ DEL DESENVOLUPAMENT ACTUAL I SITUACIÓ
DE L'ESTAT DE LES AUTONOMIES (%)

Favorable	55,6
Indiferent	33,3
Desfavorable	11,1
Total	100

Font: Enquesta *Identitat i llengua als camps de treball*, 1987.

IDENTITAT I ESTAT DE LES AUTONOMIES

La posició enfront de l'actual situació i desenvolupament de l'Estat de les autonomies és majoritàriament favorable (55 %), encara que els indiferents (33,3 %) i els desfavorables (11,1 %) tenen un pes no gens menyspreable (*quadre 14*). La valoració de l'autonomia aconseguida a Catalunya (*quadre 15*) és àmplia i només un 20 % considera que és escassa.

Evidentment, les respostes que queden recollides a la informació anterior condicionen i reforcen el sentiment d'identitat de les persones entrevistades que —majoritàriament— hem vist que tenen una visió positiva. Al *quadre 16* podem veure com la distribució dels assistents al camp de treball se situa en una corba simètrica, on el vèrtex està en els que es consideren tant catalans com espanyols (44,4 %) i els extrems es divideixen a parts iguals entre els qui se senten espanyols (11 %) i catalans (11 %). L'apartat «d'altres» recull el 7,4 % de les respostes. No cal dir que l'aprofundiment d'aquests aspectes serà una de les constants en l'anàlisi de la metodologia qualitativa i en el desenvolupament de les entrevistes en profunditat.

La preferència lingüística en les publicacions institucionals (*quadres 17 i 18*) presenta alguna dada d'interès, si es comparen les respostes. Segurament, aquests resultats estan influïts per la diversa consideració que els individus tenen respecte a la Generalitat i l'Ajuntament: *en el primer cas*, la imatge del Govern català i, *en el segon*, una institució més propera a les expectatives ciutadanes.

Per tant, el català recull més respostes com a llengua de preferència en les publicacions de la Generalitat (57,4 %) enfront d'un 48,1 % de l'Ajuntament.

Quadre 15
VALORACIÓ —DE L'1 AL 5— DEL NIVELL D'AUTONOMIA
ASSOLIT A CATALUNYA (%)

Nivell mínim 1.	1,9
2.	18,5
3.	40,7
4.	38,9
Nivell màxim 5.	0,0
Total	100

Font: Enquesta Identitat i llengua als camps de treball, 1987.

Quadre 16
SENTIMENT D'IDENTITAT DELS PARTICIPANTS ALS CAMPS DE TREBALL (%)

Espanyol	11,1
Més espanyol que català	7,4
Tant català com espanyol	44,4
Més català que espanyol	18,5
Català	11,1
Ni català ni espanyol	7,4
Total	100

Font: Enquesta Identitat i llengua als camps de treball, 1987.

Quadre 17
 PREFERÈNCIA RESPECTE A L'IDIOMA EN LES PUBLICACIONS
 DE LA GENERALITAT (%)

Català	57,4
Castellà	9,3
Indiferent	33,3
Total	100

Font: Enquesta Identitat i llengua als camps de treball, 1987.

Quadre 18
 PREFERÈNCIA RESPECTE A L'IDIOMA EN LES PUBLICACIONS
 DE L'AJUNTAMENT (%)

Català	48,1
Castellà	16,7
Indiferent	35,2
Total	100

Font: Enquesta Identitat i llengua als camps de treball, 1987.

Inversament, el castellà es prefereix en major freqüència en l'àmbit local que en l'autonòmic.

Per últim, la posició davant dels criteris que s'han d'adoptar davant la immigració tenen un notable interès (*quadre 19*): Cal recordar que es tracta de fills —en general— de segona o tercera generació d'immigrants. En primer lloc, només un 3,7 % afirma que els no nascuts a Catalunya no han de parlar ni entendre el català; a continuació, el grup majoritari (57,4 %) defensa que cal entendre'l; en tercer lloc, el 18,5 % opina que els immigrants han de parlar la llengua catalana i, per últim, el 20,4 % dels entrevistats afirma que l'han de llegir i escriure.

Quadre 19
OPINIONS RESPECTE A L'ACTITUD CORRECTA DELS IMMIGRANTS
DAVANT LA LLENGUA CATALANA (%)

Llegir-lo i escriure'l	20,4
Parlar-lo	18,5
Entendre'l	57,4
Ni parlar-lo ni entendre'l	3,7
Total	100

Font: Enquesta Identitat i llengua als camps de treball, 1987.

CONCLUSIONS GENERALS

En aquest apartat final, resumirem els punts comuns que es poden trobar en les diferents entrevistes i una proposta de classificació de tipologies dels assistents al Camp de treball que hem estudiat en profunditat.

La llengua que es va utilitzar en la seva educació va ser el castellà. Igualment, el castellà és l'idioma majoritari de relació tant en l'àmbit familiar com entre els companys. En molts casos, es lamenta la dificultat que troben en el seu medi social per tenir interlocutors per parlar català.

A l'escola, la visió que es va donar de Catalunya va ser la d'una regió més d'Espanya. Tanmateix, la majoria d'entrevistats varen descobrir la identitat de Catalunya al col·legi, atès que a la seva família d'origen no es feia cap distinció entre Catalunya i Espanya.

Les definicions que es fan sobre l'Estat espanyol oscil·len entre una definició d'un conjunt de regions i un conjunt de nacionalitats. L'Estat de les autonomies es valora de forma favorable o indiferent. Per altra part, Catalunya es defineix o com una regió o com una nacionalitat. El nivell d'autonomia assolit per Catalunya se situa, entre els entrevistats, en els valors 3-4 en una escala d'1 a 5. Els Països Catalans s'identifiquen amb una àrea geogràfica o amb l'aspiració de certs sectors socials per aconseguir un projecte independentista.

S'observa un desconeixement quasi generalitzat del que és el nacionalisme català. En la majoria dels casos, nacionalisme equival a independentisme. També es condemna la utilització de la lluita armada amb finalitats polítiques.

Per altra part, es considera català tothom qui s'identifica amb la cultura i les tradicions d'aquest país. En cap moment no apareix l'idioma com un element fonamental. Els entrevistats tenen dificultat per determinar quins són els elements que defineixen el sentiment d'identitat. Molt sovint re-

corren als tòpics per respondre aquesta pregunta. La simbologia nacional no desperta gaire interès però, en canvi, valoren positivament la Generalitat de Catalunya en el seu vessant institucional.

Respecte a la immigració, opinen majoritàriament que ha de parlar o entendre el català. Tanmateix, la integració s'entén més com un problema social que com una actitud personal.

En el camp polític, domina una postura molt poc compromesa. L'apoliticisme és la tònica dominant en aquests entrevistats. Hi ha un fet interessant a destacar. És la identificació que fa entre *pijos-catalans-llengua catalana* i *heavies-immigrants-llengua castellana*. Aquesta diferenciació és útil per conèixer com funcionen els grups de referència en el marc de l'associacionisme entre els joves.